

Фролов Сергій Михайлович,
*д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів і кредиту
Сумського державного університету;*
Махнуша Світлана Михайлівна,
*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та УІД
Сумського державного університету;*
Олійник Віктор Михайлович,
*канд. фіз.-мат. наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Сумського державного університету*

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МІСЦЕ МАРКЕТИНГУ ІННОВАЦІЙ У НЬОМУ

У статті авторами проаналізовано сфери спільних інтересів і співробітництва між Україною та Росією, методичні основи такого співробітництва та його інструменти; здійснено аналіз динаміки зовнішньоторговельного обороту, товарної структури експорту та імпорту Сумської області як проявів економічного прикордонного співробітництва двох держав; побудовано прогностичні моделі зовнішньої торгівлі товарами та послугами Сумської області; з'ясовано місце та важливість економічної співпраці держав на засадах інновацій; охарактеризовано процес маркетингу інновацій та його роль у забезпеченні ефективності економічного прикордонного співробітництва.

Ключові слова: прикордонна територія, економічне співробітництво, ефективність, експорт, імпорт, інновації, маркетинг.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Говорячи про зв'язки між Україною та Росією, необхідно зазначити, що найбільш тісними вони є в економічній, науково-технічній, політичній та інших сферах, що склалося історично та географічно. Структура матеріального виробництва України ще за часів СРСР була сформована таким чином, що мало місце переважання тісних господарських зв'язків з Росією (близько 70%). Це пояснювалося тим, що 80% промислових виробництв України потребували завершення їх технологічних циклів саме в Росії. З проголошенням незалежності більшість цих зв'язків було розірвано. Тому на сьогодні актуальним є їх відновлення, а також активізація економічного співробітництва двох держав. Необхідно зазначити, що цей процес є взаємним, адже обидві країни мають спільні інтереси, зокрема економічні проекти, спільні підприємства, сировинну базу. Важлива роль у відновленні співробітництва повинна віддаватися прикордонним територіям, враховуючи їх унікальне географічне положення і можливості, які воно розкриває. Особливе місце повинне займати економічне співробітництво на засадах інновацій, оскільки обидві країни мають неабиякий потенціал у науково-технічній сфері, а інновації та інноваційний шлях розвитку довели свою дієвість як фактор підвищення конкурентоспроможності окремих виробників та держави в цілому. Актуальними також є проблеми маркетингу інновацій в економічній сфері співробітництва. Без дієвих заходів маркетингу інновація може бути приречена на провал. Викликає інтерес розгляд основних засад та місця процесу маркетингу інновацій у забезпеченні ефективності економічного прикордонного співробітництва адміністративних одиниць України та Росії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми прикордонних територій, особливості їх розвитку розглядали такі вчені, як А. Бальян [1; 2], Ж. Дерій [9],

Н. Мікула [17; 18], І. Студенніков [29], Л. Тарангул [30], О. Топчієв [32] тощо. У їхніх працях в основному зосереджено увагу на визначенні статусу, основних особливостей, проблем та напрямків співробітництва таких територій, зокрема економічного співробітництва. Проблеми інноваційного розвитку також цікавлять багатьох науковців, серед яких необхідно пригадати праці таких, як Л.Л. Антонюк [25], І. Власова [4], В.С. Воротін [8], О.М. Головінов [7], Я.А. Жаліл [8], М.Д. Корінько [13], Б.С. Патон [23], А.М. Поручник [25], О.Д. Рожко [26], О.В. Чернова [34] та ін. У їхніх працях знайшли відображення основні положення інноваційної політики держави, її регулювання й стимулювання. Проблеми маркетингу інновацій знайшли своє відображення у працях таких учених, як В.В. Божкова [3], С.М. Ілляшенко [12] та ін.

Невирішені частини проблеми. Залишаються такими, що потребують додаткової уваги, проблеми ефективності економічного прикордонного співробітництва з урахуванням реалізації інновацій та розроблення ефективних дій з маркетингу інновацій.

Метою статті є аналіз ефективності економічного прикордонного співробітництва на прикладі Сумської області та дослідження ролі й особливостей маркетингу інновацій у сфері прикордонного співробітництва адміністративних одиниць України та Росії. У рамках мети сформовано такі **завдання дослідження**: проаналізувати сфери спільних інтересів і співробітництва між Україною та Росією, методичні основи такого співробітництва та його інструменти; здійснити аналіз динаміки зовнішньоторговельного обороту, товарної структури експорту та імпорту Сумської області як проявів економічного прикордонного співробітництва України та Росії; побудувати прогностичні моделі зовнішньої торгівлі товарами та послугами Сумської області на 2013-2015 роки; з'ясувати місце та важливість економічної співпраці держав на засадах інновацій; охарактеризувати процес маркетингу інновацій та його роль у забезпеченні ефективності економічного прикордонного співробітництва адміністративних одиниць України та Росії.

Основні результати дослідження. Варіантів співробітництва між Україною та Росією, виходячи з історичних зв'язків та враховуючи сучасні перспективи, досить багато. Спробуємо згрупувати їх за сферами (рис. 1).

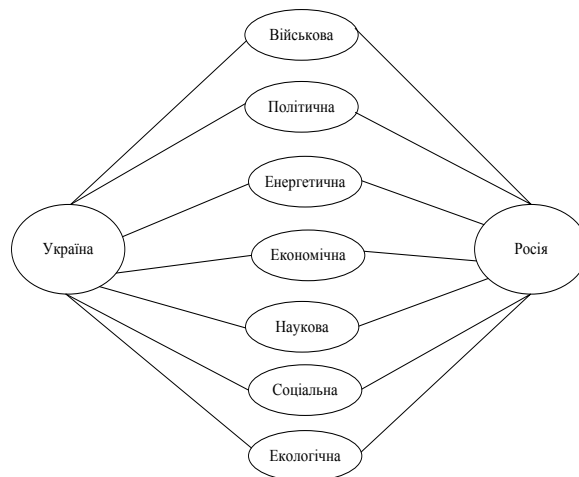

Рисунок 1 – Сфери спільних інтересів і співробітництва між Україною та Росією

Говорячи про пріоритетні завдання України, необхідно підкреслити важливість її співпраці в економічній сфері з Росією, адже обидві держави залишаються значною мірою взаємозалежними ресурсно і технологічно та мають багатосторонні економічні зв'язки, а також спрямовані на інтеграцію у світовий економічний простір.

Особливості розвитку потребують від обох держав формування відносин саме на базі економічної співпраці, максимально використовуючи при цьому перш за все співробітництво прикордонних територій. Україна і Росія є взаємними постачальниками стратегічних видів сировинних ресурсів і матеріалів, серед яких залізна руда, марганець, титан, уран, енергоносії, кольорові метали, лісоматеріали, целюлоза. Істотна частина промисловості Росії працює на обслуговування українських АЕС. Спільність економічних інтересів двох країн полягає також у взаємовигідному використанні потужної і розгалуженої транспортної інфраструктури України.

Для налагодження ефективного співробітництва необхідно мати чітке уявлення про форми й інструменти співробітництва (у тому числі прикордонного) двох держав (рис. 2).

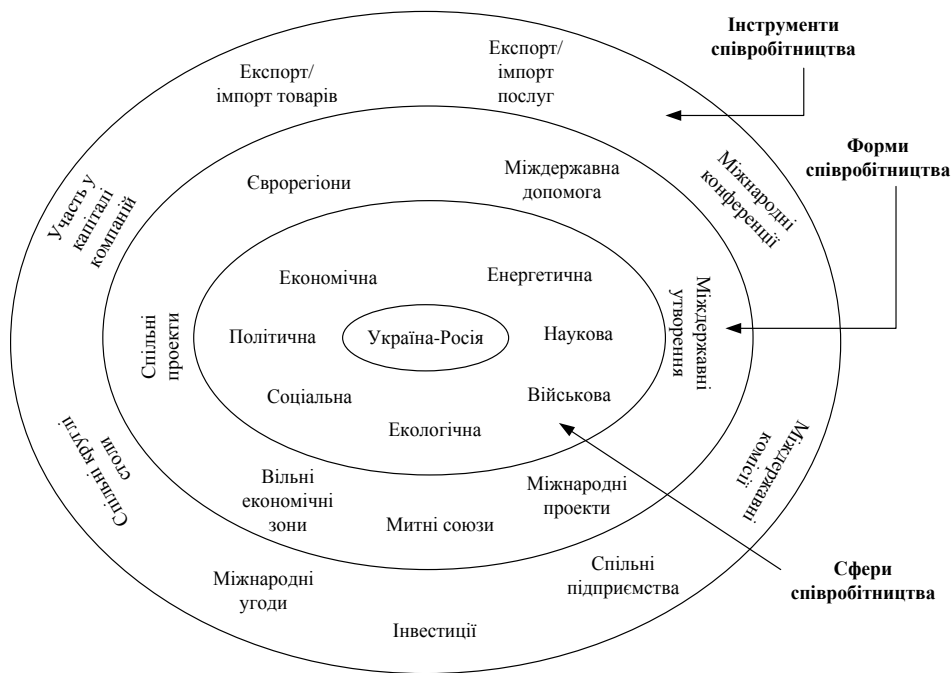

Рисунок 2 – Методичні основи прикордонного співробітництва України і Росії

Систематизований перелік інструментів прикордонного співробітництва адміністративних одиниць Росії і України наведено в табл. 1.

Експортно-імпортні операції є найбільш розвиненим та часто використовуваним інструментом економічного прикордонного співробітництва між двома державами.

Розвиток відносин України й Росії є важливою складовою державної політики. Важливе місце в цьому процесі має відводитися прикордонним територіям, що є свого роду «буфером» між двома державами, та їх економічному співробітництву.

Таблиця 1 – Інструменти прикордонного співробітництва адміністративних одиниць України і Росії

Інструмент співробітництва	Форма співробітництва	Характеристика співробітництва
Експортно-імпортні операції	Торгівля	Здійснення операцій з купівлі / продажу товарів, послуг
Інвестиції	Спільні проекти. Міждержавна допомога	Операція, яка передбачає придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно
Міжнародні конференції та круглі столи	Міжнародні проекти. Міждержавна допомога	Зібрання експертів, науковців із різних країн у певних галузях для обговорення проблемних питань
Міжнародні угоди	Вільні економічні зони. Митні союзи	Закріплені на міждержавному рівні певні правила, норми, що мають правову чинність
Спільні підприємства	Спільні проекти	Форма господарського й правового співробітництва з іноземним партнером, у межах якої створюється спільна власність на матеріальні та фінансові ресурси, що використовуються для виконання виробничих, науково-технічних, зовнішньоторговельних та інших функцій
Міждержавні комісії	Міжнародні проекти. Міждержавна допомога. Спільні проекти	Спеціально створені урядові й неурядові групи експертів із різних країн з метою вирішення спільних проблем

Сумська область є типовою прикордонною територією, і значне місце в її економічному житті відіграють зовнішні відносини. Довжина кордону Сумської області з Росією є найбільшою порівняно з іншими регіонами України. Сумська область межує з такими областями Російської федерації як Курська, Белгородська і Брянська. Сумська область повністю залежна від зовнішньоекономічних відносин, адже основу її ВВП становлять операції з експорту-імпорту. Це, безумовно, є типовим для прикордонної території. Головним економічним партнером Сумської області є Російська федерація, до того ж з роками ця роль зростає. Проаналізуємо динаміку зовнішньоторговельного обороту, експорту та імпорту товарів та послуг Сумської області за останні роки (табл. 2).

Як бачимо з табл. 2, експорт товарів перевищує їх імпорт, про що свідчить позитивне сальдо, яке зростає у 2012 році. Що стосується ситуації із експортом-імпортом послуг, то бачимо, що їх обсяг значно менший і має місце від'ємне сальдо, яке дещо зменшилося у 2012 році. Усе це ілюструє нам те, що зовнішньоторговельний оборот Сумської області представлений в основному експортними товарними операціями, які в останні роки зростають у своєму обсязі.

Таблиця 2 – Динаміка зовнішньоторговельного обороту, експорту та імпорту товарів та послуг Сумської області (у млн дол. США) [10]

Показник	2009	2010	2011	2012
Експорт товарів, млн дол. США	711,8	746,5	1017,4	1122,1
Імпорт товарів, млн дол. США	388,8	469,9	814,1	678,8
Сальдо (+, -), млн дол. США	+323	+276,6	+203,3	+443,3
Експорт послуг, млн дол. США	30,0	44,3	43,4	62,4
Імпорт послуг, млн дол. США	68,4	65,1	85,7	74,7
Сальдо (+, -), млн дол. США	-38,4	-20,8	-42,3	-12,3

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

Розглянемо географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами та послугами Сумської області (табл. 3, 4). За даними табл. 3 та 4 побудуємо прогнозні моделі зовнішньої торгівлі товарами та послугами Сумської області на 2013-2015 роки. Для побудови прогнозу необхідно взяти до уваги більш тривалий період часу, тому розглянемо дані не лише за останні роки, а починаючи з 2000 р.

Таблиця 3 – Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами Сумської області, млн дол. США [6]

Роки	Всього	Країни СНД	Країни ЄС
<i>Експорт</i>			
2000	197,2	150,7	19,2
2001	225,7	169,2	33,2
2002	259,7	174,2	40,6
2003	351,1	258	53,6
2004	471,6	343,8	63,6
2005	578,1	392,4	81,7
2006	513,7	321,1	94,5
2007	682	405,9	127,2
2008	913,4	590,4	160,4
2009	711,8	533,9	70,3
2010	746,5	489,5	95,7
2011	1017,4	686	151,3
2012	1122,1	803,4	126,3
<i>Імпорт</i>			
2000	154,2	96,3	36,5
2001	191	58,5	47,4
2002	456,9	384,8	41,2
2003	150,9	43,9	52
2004	187,9	72,8	71,2
2005	255,7	98,5	111,9
2006	277,4	107,3	131,3
2007	374,5	122,4	195,6
2008	547,3	181,4	274
2009	388,8	82,7	252,2
2010	469,9	119,3	266,5
2011	814,1	194,3	425,6
2012	678,8	177,4	310,2

Аналізуючи дані табл. 3, можна зробити висновок, що обсяг експортних товарних операцій Сумської області дійсно свідчить про тісні зв'язки її із Росією, тобто є підтвердженням ефективності прикордонного економічного співробітництва. Що стосується товарного імпорту до Сумської області, то роль інших країн світу у цьому в основному переважає.

Аналізуючи дані табл. 4, можна зазначити, що ситуація виглядає достатньо подібно до ситуації з географічною структурою зовнішньої торгівлі товарами: експортні операції з послугами є більш істотними у зв'язках із країнами СНД (у т. ч. Росією), ніж із іншими країнами світу. Що стосується імпорту операцій із послугами, то економічне співробітництво Сумської області в цьому переважає з іншими країнами світу.

Таблиця 4 – Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами Сумської області, млн дол. США [5]

Роки	Всього	Країни СНД	Країни ЄС
<i>Експорт</i>			
2000	6,5	4	0,8
2001	7,1	2,8	1,9
2002	9,2	5,8	1,4
2003	17,9	12,7	2
2004	41,5	35,9	1,5
2005	30,4	25,9	2,1
2006	49,4	45	2,7
2007	50,1	22,4	3,9
2008	41,4	33,3	3,4
2009	30	20	7,1
2010	44,3	30,2	8,2
2011	43,4	30,4	7,2
2012	62,4	47,7	9,0
<i>Імпорт</i>			
2000	5,1	0,8	3,4
2001	24	2,3	11,2
2002	29,5	2,4	22,5
2003	63,3	35,6	14,9
2004	55,2	14,4	24,9
2005	102,4	10,6	17,5
2006	108,9	19,2	86,1
2007	103,8	12,5	88,2
2008	159,4	18	137,3
2009	68,4	14,7	51
2010	65,1	19,5	38,8
2011	85,7	23	56,3
2012	74,7	24,5	41,5

У цілому можна зробити висновок про переважну експортну товарну орієнтованість прикордонного співробітництва Сумської області з країнами СНД, у т. ч. Росією.

Побудуємо прогностичні моделі зовнішньої торгівлі товарами та послугами Сумської області на 2013-2015 роки. Як модель будемо використовувати таке регресійне рівняння:

$$Y = a_0 + \sum_{i=1}^n a_i z_i + \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n a_{ij} z_i z_j, \quad (1)$$

де Y – реальне значення розрахункового показника; a_i , a_{ij} – розрахункові коефіцієнти; $z_i = \left(\frac{x_i - \bar{x}}{\hat{x}}\right)$ – безрозмірні коефіцієнти рівняння регресії; x_i – реальне значення показника; $\bar{x}$ – середнє значення показника; $\hat{x}$ – середнє лінійне відхилення показника.

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

Для розрахунку моделей використовуємо такі значення показників: x_i – рік, для якого робиться розрахунок; $\bar{x} = 2006$; $\hat{x} = 3,2307$.

У табл. 5 подано показники моделей зовнішньої діяльності Сумської обл.

Таблиця 5 – Показники моделей зовнішньої діяльності Сумської області

Модель	a_0	a_1	a_{11}	Коефіцієнт регресії
Експорт товарів, всього	599,25	240,08	0	0,96
Експорт товарів, СНД	384,29	161,46	18,509	0,95
Експорт товарів, ЄС	95,725	30,936	-7,273	0,82
Імпорт товарів, всього	316,87	139,64	47,492	0,82
Імпорт товарів, ЄС	151,99	98,064	13,749	0,94
Експорт послуг, всього	37,748	12,659	-3,275	0,84
Експорт послуг, СНД	28,083	9,071	-2,809	0,72
Експорт послуг, ЄС	3,067	2,197	0,649	0,95

Враховуючи дані табл. 5, знайдемо прогнозні значення діяльності зовнішньої торгівлі Сумської обл. в 2013-2015 рр. (табл. 6).

Таблиця 6 – Прогнозні значення діяльності зовнішньої торгівлі Сумської області 2013-2015 рр. (млн дол. США)

Модель	2013	2014	2015
Експорт товарів, всього	1119,4	1193,7	1268,0
Експорт товарів, СНД	821,0	897,6	977,7
Експорт товарів, ЄС	128,6	127,7	125,5
Імпорт товарів, всього	842,4	953,8	1074,4
Імпорт товарів, ЄС	429,0	479,1	531,9
Експорт послуг, всього	49,8	49,0	47,6
Експорт послуг, СНД	34,5	33,3	31,6
Експорт послуг, ЄС	10,9	12,5	14,2

Як свідчить побудований прогноз, експорт товарів зростатиме з роками, зокрема зростатиме експорт товарів переважно до країн СНД, у т. ч. до Росії. Стосовно імпорту товарів: його обсяг менший порівняно з експортом, але очікується тенденція до зростання.

Що стосується ситуації з експортом послуг, то його обсяг значно менший (при цьому простежується більш тісний зв'язок із країнами СНД, у т. ч. Росією), ніж обсяг товарних операцій, і очікується тенденція до зменшення цього показника.

Проведемо аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі товарами Сумської області за останні роки (табл. 7).

Як свідчать дані табл. 7, основними статтями товарного експорту Сумської області є готові харчові продукти, продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості, механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку. Основними

статтями товарного імпорту Сумської області є також в основному ці самі групи товарів, що свідчить про необхідність налагодження ефективного прикордонного співробітництва у сфері експортно-імпортних операцій Сумської області та Росії у взаємному постачанні зазначених товарних категорій.

Таблиця 7 – Товарна структура зовнішньої торгівлі Сумської області [31]

Назва товарів	Експорт (у % до загального обсягу)				Імпорт (у % до загального обсягу)			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Живі тварини; продукти тваринного походження	1,6	1,2	0,9	0,6	5,5	3,5	0,8	0,9
Продукти рослинного походження	1,9	2,0	2,7	4,9	8,4	6,9	4,8	5,4
Готові харчові продукти	8,1	10,0	9,9	10,2	36,2	33,6	26,7	26,0
Продукція хімічної та пов'язаних із нею галузей промисловості	8,8	14,4	20,4	16,5	7,2	9,4	13,4	14,6
Деревина і вироби з деревини	2,8	3,5	3,1	2,7	0,4	0,4	0,3	0,3
Взуття, головні убори, парасольки	2,4	3,4	3,1	2,1	0,6	1,2	0,9	1,1
Недорогоцінні метали та вироби з них	6,8	8,2	6,4	6,6	8,7	9,3	7,7	11,5
Механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку	63,8	52,8	49,0	52,4	13,6	14,6	24,4	14,6
Прилади й апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медикохірургічні; годинники; музичні інструменти	1,1	0,4	0,3	0,1	1,8	1,3	1,2	1,2
Інші товари й вироби	2,6	4,1	4,3	3,9	17,2	19,6	19,8	24,3
Усього, %	100	100	100	100	100	100	100	100

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

Проведемо аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі послугами Сумської області за останні роки (табл. 8).

Таблиця 8 – Структура зовнішньої торгівлі послугами Сумської області [28]

Назва послуг	Експорт (у % до загального обсягу)				Імпорт (у % до загального обсягу)			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Послуги в переробній промисловості	60,1	58,7	55,8	61,9	4,1	3,4	11,1	8,2
Послуги, пов'язані з будівництвом	6,9	15,0	12,3	8,9	2,3	2,2	0,8	...
Послуги готелів і ресторанів	1,3	0,9	1,3	0,7	10,5	12,9	11,0	13,2
Послуги транспорту та зв'язку	3,6	2,4	5,0	4,6	23,9	22,5	21,5	19,8
Послуги в операціях із нерухомістю, здаванні в найм, та послуги юридичним особам	24,2	17,9	19,1	19,0	49,6	46,7	44,3	41,3
Послуги у сфері освіти	3,5	5,2	6,3	4,6	0,0	0,1	0,1	0,6
Інші види послуг	0,2	0,1	0,2	0,0	9,5	12,1	11,2	14,2
Усього, %	100	100	100	100	100	100	100	100

Як свідчать дані табл. 8, структура зовнішньої торгівлі послугами Сумської області з точки зору їх експорту подана в основному такими статтями, як: послуги в переробній промисловості; послуги, пов'язані з будівництвом; послуги в операціях з нерухомістю, здаванні у найм та послуги юридичним особам. З точки зору імпорту послуг до Сумської області як прикордонної території, вони в основному подані імпортом послуг готелів і ресторанів; послуг транспорту та зв'язку; послуг в операціях із нерухомістю, здаванні в найм та послуг юридичним особам.

Необхідно зазначити, що наявні такі проблеми, як [11]:

– зменшення попиту на продукцію, яка становить основні статті взаємного експорту й імпорту в результаті гальмування темпів економічного зростання в обох країнах;

– значне подорожчання імпорту як наслідок високої інфляції та швидкої девальвації національної валюти, що особливо відчутно в Україні;

– ризик введення з боку уряду РФ додаткових обмежень доступу української продукції на російський ринок з метою підтримки національної економіки в кризових умовах.

Говорячи про ефективність економічного прикордонного співробітництва Сумської області з Росією та враховуючи його істотну товарну експортну спрямованість (зокрема у таких категоріях товарів, як продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої, які передбачають можливість реалізації інноваційного потенціалу та науково-технічних досягнень у галузях), необхідно зазначити, що все це додатково актуалізує важливість проблеми маркетингу інновацій у забезпеченні ефективності прикордонного економічного співробітництва та бажаної результативності товарних експортних операцій із продукцією інноваційного характеру.

Звернемося до сутності процесу маркетингу інновацій та прокоментуємо його важливість у забезпеченні ефективності економічного прикордонного співробітництва України та Росії (рис. 3).

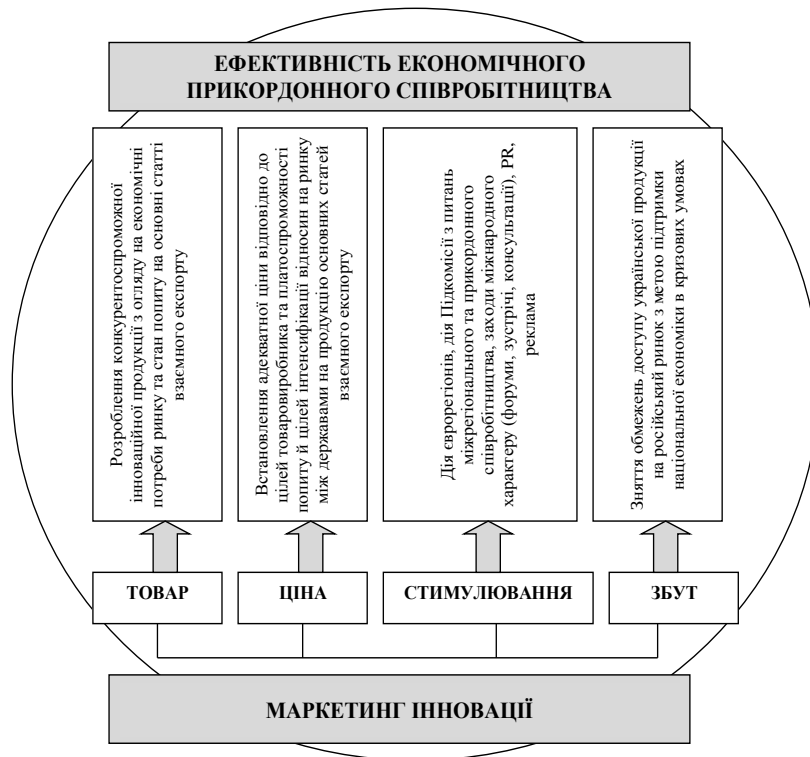

Рисунок 3 – Маркетинг інновацій у забезпеченні ефективності економічного прикордонного співробітництва

Як показано на рис. 3, кожна зі складових процесу маркетингу інновації тісно пов'язана з досягненням цілей ефективності економічного прикордонного співробітництва України (зокрема Сумської області) та Росії, зокрема у сфері експортно-імпорتنних операцій, на засадах інновацій.

Висновки. Таким чином, ми проаналізували основні сфери спільних інтересів і співробітництва між Україною та Росією, методичні основи такого співробітництва та його інструменти, динаміку зовнішньоторговельного обороту, товарну структуру експорту та імпорту Сумської області як проявів економічного прикордонного співробітництва двох держав; побудували прогностичні моделі зовнішньої торгівлі товарами та послугами Сумської області на 2013-2015 роки; з'ясували місце та важливість економічної співпраці держав на засадах інновацій; охарактеризували процес маркетингу інновацій та його роль у забезпеченні ефективності економічного прикордонного співробітництва.

Як показав аналіз ефективності економічного прикордонного співробітництва Сумської області та Росії, воно має переважно експортну орієнтованість, зокрема експорт товарів таких основних груп, як продукція хімічної та пов'язаних із нею

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

галузей промисловості, механічне обладнання; машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої. Саме у виробництві цих товарів стає можливим реалізація інноваційного потенціалу держави та підвищення конкурентоспроможності її товарів на зовнішньоторговельному ринку. Ефективні заходи маркетингу таких інновацій повинні підвищувати ефективність економічного співробітництва Сумської області з прикордонними територіями, зокрема Росією.

Перспективами подальших досліджень є оцінка ефективності маркетингових заходів при здійсненні економічного співробітництва Сумської області з прикордонними територіями.

1. Баян А.В. Концептуальні узагальнення розвитку українсько-угорських прикордонних територій у контексті європейської інтеграції / А.В. Баян // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 11. – С. 74-85.
2. Баян А.В. Міжрегіональне транскордонне співробітництво України за умов розширення Європейського Союзу (на прикладі прикордонних регіонів України та Угорщини) / А.В. Баян. – Ужгород : Ліра, 2005. – 320 с.
3. Божкова В.В. Методичні підходи до вибору стратегій просування інновацій на ринок / В.В. Божкова, О.М. Дериколенко // Маркетинг та менеджмент інновацій. – 2010. – № 1. – С. 34-41.
4. Власова І. Особливості фінансування інноваційної сфери в розвинутих країнах / І. Власова // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 1. – С. 36-46.
5. Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=236&level=3>.
6. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=241&level=3>.
7. Головінов О.М. Пріоритетні напрями розвитку і проблеми фінансування інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / О.М. Головінов, А.І. Ковтун. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64084.doc.htm.
8. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / за заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.
9. Дерій Ж.В. Економічний розвиток транспортно-підприємницького комплексу прикордонних територій : дис. ... канд. екон. наук : 08.07.04 / Ж.В. Дерій. – Чернігівський держ. технологічний ун-т. – Чернігів, 2006. – 215 с.
10. Динаміка зовнішньоторговельного обороту, експорту та імпорту товарів та послуг Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=30&article_id=3538.
11. Економічні відносини України та Росії в контексті інтеграції та структуризації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/22.htm>.
12. Ильяшенко С.Н. Управление инновационным развитием: проблемы, концепции, методы / С.Н. Ильяшенко. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2003. – 278 с.
13. Корінько М.Д. Інновації у діяльності суб'єктів господарювання / М.Д. Корінько // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5 (95). – С. 149-153.
14. Міжнародне співробітництво як запорука інноваційного процесу в національній економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em12/content/09rsoeou.htm>
15. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Росією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/regions>.
16. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2003. – С. 8-12.
17. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
18. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. – К. : Держкомстат. – 2006. – 312 с.
19. Офіційний сайт «Укртелеком» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrtelecom.ua/about/international/projects>.

20. Офіційний сайт «Центр підтримки вивчення геополітичних проблем і євроатлантичного співробітництва Чорноморського регіону «Номос» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nomos.com.ua/content/view/284/82/>.

21. Офіційний сайт Всеукраїнського прес-центру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://presscenter.ukrinform.ua/presscenter-3154.html>.

22. Офіційний сайт Інформаційної агенції «Кореспондент» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/business/1071800-yanukovich-rozproviv-pro-spilni-z-rosieyu-proekti-v-aviabuduvanni>.

23. Патон Б.Є. Наука – інноваціям / Б.Є. Патон // Наука та інновації. – 2008. – № 5. – С. 19-20.

24. Перехід від минулого до майбутнього на порядку денному двосторонніх відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/ukrayina-rosiya-viklikipovogo-chasu/>.

25. Поручник А.М. Стратегія фінансування інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк. – Режим доступу : <http://ecolib.com.ua/article.php?book=20&article=2318>.

26. Рожко О.Д. Фінансово-кредитні важелі інноваційного розвитку України / О.Д. Рожко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 10. – С. 50.

27. Савін С. Економічні відносини України та Росії в контексті інтеграції та структуризації [Електронний ресурс] / С. Савін. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/22.htm>

28. Структура зовнішньої торгівлі послугами Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=235&level=3>.

29. Студенніков І. Феномен євро регіонів в контексті методології історико-регіональних досліджень / І. Студенніков // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 22-23. – Київ, 2003. – С. 187-201.

30. Тарангул Л.Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) / Л.Л. Тарангул. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. – 286 с.

31. Товарна структура зовнішньої торгівлі Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=233&article_id=1925.

32. Топчієв О.Г. Теоретичні основи регіональної економіки : навчальний посібник / О.Г. Топчієв. – К., 1997. – 210 с.

33. Чекаленко Л. Українські інтереси: після «багатовекторності» / Л. Чекаленко // Україна молода. – № 142. – 03.08.2004 р. – С. 23-24.

34. Чернова О.В. Податкове стимулювання інноваційної діяльності / О.В. Чернова // Економіка та держава. – 2007. – № 7. – С. 33-41.

С.М. Фролов, д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансов и кредита Сумского государственного университета;

С.М. Махнуша, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетинга и УИД Сумского государственного университета;

В.М. Олійник, канд. физ.-мат. наук, доцент, доцент кафедри фінансов и кредита Сумского государственного университета

Анализ эффективности экономического приграничного сотрудничества Украины на примере Сумской области и место маркетинга инноваций в нём

В статье авторами проанализированы сферы общих интересов и сотрудничества между Украиной и Россией, методические основы такого сотрудничества и его инструменты; осуществлен анализ динамики внешнеторгового оборота, товарной структуры экспорта и импорта Сумской области как проявлений экономического приграничного сотрудничества двух государств; построены прогнозные модели внешней торговли товарами и услугами Сумской области; выяснено место и важность экономического сотрудничества государств на принципах инноваций; охарактеризован процесс маркетинга инноваций и его роль в обеспечении эффективности экономического приграничного сотрудничества.

Ключевые слова: приграничная территория, экономическое сотрудничество, эффективность, экспорт, импорт, инновации, маркетинг.

S.M. Frolov, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Finance and Credit Department of Sumy State University;

S.M. Makhnusha, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing and MIA of Sumy State University;

V.M. Oliynyk, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Finance and Credit Department of Sumy State University

Analysis of Ukraine border-region economic collaboration effectiveness on the example of Sumy region and place of marketing of innovations in it

The aim of the article. The authors analyze the spheres of general interests and collaboration between Ukraine and Russia and methodical bases of such collaboration and its instruments in the article. The analysis of dynamics of external trade turnover and commodity structure of export and import of Sumy region as displays of economic border-region collaboration of two states is carried out. Forecast models of Sumy region commodities and services external trade are built. Place and importance of economic collaboration of two states on principles of innovations are found out. The process of marketing of innovations and its role in providing effectiveness of border-region economic collaboration is characterized.

The results of the analysis. Collaboration in economic sphere with Russia is one of foreground jobs of Ukraine. Both of the states remain largely mutually dependent from the resource and technological points of view, have the ramified network of multilateral economic connections, and aspire to the civilized integration in outer economic space.

The features of global and national development need from Ukraine and Russia forming of the relations in a strategic prospect exactly on economic foundation, maximally using an interregional collaboration in which the special role is played by border-region territories first of all, carrying out the role of buffer between countries. The most developed and often used instrument of economic border-region collaboration between Russia and Ukraine are export-import operations.

Sumy region is very dependent upon external economic relations, as basis of its GDP is made by export-import operations that are typical for border-region territory. The Russian Federation is the general economic partner of Sumy region, thus at the years its role grows only. On the whole, it is possible to draw to the conclusion about predominant export commodity orientation of Sumy region border collaboration with the countries of the UIS, in thereby with Russia. As the built prognosis testifies, the export of commodities will grow at the years, in particular the export of commodities will grow mainly to the countries of the UIS, in thereby to Russia.

In relation to the import of commodities: its volume is less, by comparison to an export, but a tendency is expected to its increase.

What touches a situation with the export of services, then its volume considerably is less (and more close connection is traced with the countries of the UIS, in thereby with Russia) than the volume of commodity operations, and a tendency to reduction of this index is expected.

Speaking about efficiency of economic border-region collaboration of Sumy region with Russia and taking into account its substantial commodity export orientation (in particular in such categories of commodities, that suppose ability of realization of innovational potential and scientific-technical achievements in industries), it should be noted that all of these additionally actualizes an importance of problem of marketing of innovations in providing the efficiency of border-region economic collaboration and desirable effectiveness of commodity export operations with the innovation products.

As an analysis of efficiency of economic border-region collaboration of Sumy region and Russia showed, it is mainly export oriented, in particular export of commodities of such basic groups as chemical industry and the industries related to it, mechanical equipment; machines and mechanisms, electronic equipment and its parts; devices.

Conclusions and directions of further researches. Exactly in the production of these commodities realization of innovative potential of the state and increase of competitiveness of its commodities becomes possible at the foreign trade market. The effective events of marketing of such innovations must promote efficiency of Sumy region economic collaboration with border territories, in particular with Russia.

It should be noted that such problems are present as:

– it is reduction of demand on products that present the principal items of mutual export and import as a result of braking of rates of the economy growing in both countries;

- it is the considerable rising in price of import as a result of high inflation and rapid devaluation of national currency, that is especially perceived in Ukraine;
- it is a risk of introduction from the side of Russian Federation government of additional access of the Ukrainian products restrictions to the Russian market with the aim to support a national economy in crisis terms.

The prospect of further research is an efficiency of marketing events estimation during realization of economic collaboration of Sumy region with border territories.

Keywords: border region, economic collaboration, effectiveness, export, import, innovations, marketing.

1. Balian, A.V. (2005). Kontseptualni uzahalnennia rozvytku ukrainsko-uhorskykh prykordonnykh terytorii u konteksti evropeiskoi intehratsii [Conceptual generalizations of development of Ukrainian-hungarian border-region territories in the context of European integration]. *Actualni problemy ekonomiky – Actual problems of economy*, 11, 74-85 [in Ukrainian].

2. Balian, A.V. (2005). *Mizhrehionalne transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy za umov rozshyrennia Evropeiskoho Soiuzu (na prykladi prykordonnykh rehioniv Ukrainy ta Uhorschchiny)* [Interregional border-region collaboration of Ukraine in conditions of European Union broadening (on an example of Ukraine and Hungary regions)]. Uzhgorod: Lira [in Ukrainian].

3. Bozhkova, V.V., & Derykolenko, O.M. (2010). Metodychni pidhody do vyboru stratehii prosuvannia innovatsii na rynek [Methodical approaches to choice of strategies of promotion of innovations in the market]. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations*, 1, 34-41 [in Ukrainian].

4. Vlasova, I. (2009). Osoblyvosti finansuvannia innovatsiinoi sfery v rozvynutykh krainah [Peculiarities of financing of innovational sphere in developed countries]. *Visnyk KNTEU – Bulletin of KNTEU*, 1, 36-46 [in Ukrainian].

5. *Heohrafichna structura zovnishnoi torhivli posluhamy Sumskoi oblasti* [Geographic structure of external trade of services of Sumy region]. Retrieved from <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=236&level=3> [in Ukrainian].

6. *Heohrafichna structura zovnishnoi torhivli tovaramy Sumskoi oblasti* [Geographic structure of external trade of commodities of Sumy region]. Retrieved from <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=241&level=3> [in Ukrainian].

7. Holovinov, O.M. (2010). *Priorytetni napriamy rozvytku i problemy finansuvannia innovatsiinoi diialnosti* [Prior directions of development and problems of innovative activity financing]. Retrieved from http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64084.doc.htm [in Ukrainian].

8. Vorotin, V.Ye., & Zhalil, Ya.A. (2010). *Derzhavne upravlinnia rehionalnym rozvytkom Ukrainy* [Governmental management of regional development in Ukraine]. Kyiv: NICD [in Ukrainian].

9. Derii, Zh.V. (2006). *Economichnyi rozvytok transportno-pidpryemnytskoho kompleksu prykordonnykh terytorii* [Economic development of transport-entrepreneur complex of border-region territories]. *Candidate's thesis*. Chernihiv: Chernihiv state technological university [in Ukrainian].

10. *Dynamika zovnishnotorhovelnoho oborotu, eksportu ta importu tovariv ta posluh Sumskoi oblasti* [Dynamics of external trade turnover, export and import of commodities and services of Sumy region]. Retrieved from http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=30&article_id=3538 [in Ukrainian].

11. *Economichni vidnosyny Ukrainy ta Rosii v konteksti intehratsii ta strukturyzatsii* [Economic relationship of Ukraine and Russia in context of integration and structurization]. Retrieved from <http://old.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/22.htm> [in Ukrainian].

12. Iliashenko, S.N. (2003). *Upravlenie innovatsionnym razvitiem: problemy, kontseptsii, metody* [Management of innovative development: problems, concepts, methods]. Sumy: ITD «Universitetskaia kniha» [in Russian].

13. Korinko, M.D. (2009). Innovatsii u diialnosti subektiv hospodariuvannia [Innovations in activity of subjects of economy]. *Actualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economy*, 5(95), 149-153 [in Ukrainian].

14. *Mizhnarodne spivrobitnytstvo yak zaporuka innovatsiynoho protsesu v natsionalnii ekonomitsi* [International cooperation as a pledge of innovational process in national economy]. Retrieved from

<http://www.ime.edu.ua.net/em12/content/09rsoeou.htm> [in Ukrainian].

15. *Mizhrehionalne spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Rosieiu [Interregional cooperation between Ukraine and Russia]*. Retrieved from <http://russia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ru/regions> [in Ukrainian].

16. Mikula, N. (2003). *Yvrorehiony: dosvid ta perspektyvy [Euroregions: experience and perspectives]*. Lviv: IRD NAN Ukrainy [in Ukrainian].

17. Mikula, N. (2004). *Mizhterytorialne ta transkordonne spivrobitnytstvo [Interterritorial and border-region collaboration]*. Lviv: IRD NAN Ukrainy [in Ukrainian].

18. Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini [Scientific and innovational activity in Ukraine]. *Statystychnyi zbirnyk – Statistic issue*. Kyiv: Derzhkomstat, 2006 [in Ukrainian].

19. *Ofitsynyi sait «Ukrtelekom» [Official site «Ukrtelekom»]*. Retrieved from <http://www.ukrtelecom.ua/about/international/projects> [in Ukrainian].

20. *Ofitsynyi sait «Tsentridtrymky vyvchennia heopolitychnykh problem i yevroatlantychnoho spivrobitnytstva Chornomorskoho rehionu «Nomos» [Official site «Support center of studies of geopolitical problems and euroatlantic collaboration of Blacksea region «Nomos»]*. Retrieved from <http://nomos.com.ua/content/view/284/82/> [in Ukrainian].

21. *Ofitsynyi sayt Vseukrayins'kyi pres-tsentridtrymky [Official site Panukrainian press-center]*. Retrieved from <http://presscenter.ukrinform.ua/presscenter-3154.html> [in Ukrainian].

22. *Ofitsynyi sait informatsiinoi ahentsii «Korespondent» [Official site of informational agency «Correspondent»]*. Retrieved from <http://ua.korespondent.net/business/1071800-yanukovich-rozpoviv-pro-spilni-z-rosieyu-proekti-v-aviabuduvanni> [in Ukrainian].

23. Paton, B.Ye. (2008). Nauka – innovatsiini [Science to innovations]. *Nauka ta innovatsii – Science and Innovations*, 5, 19-20 [in Ukrainian].

24. *Perehid vid mynuloho do maibutnoho na poriadku dennomu dvostoronnih vidnosyn [Transforming from the past to the future at day's agenda of two-side relationship]*. Retrieved from <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/ukrayina-rosiya-viklyki-novogo-chasu/> [in Ukrainian].

25. Poruchnyk, A.M., & Antoniuk, L.L. *Stratehiia finansuvannia innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Strategy of financing of innovative activity in Ukraine]*. Retrieved from: <http://ecolib.com.ua/article.php?book=20&article=2318> [in Ukrainian].

26. Rozhko, O.D. (2005). Finansovo-kredytni vazheli innovatsinoho rozvytku Ukrainy [Finance-credit leverages of Ukraine innovative development]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of Market Relationship in Ukraine*, 10, 50 [in Ukrainian].

27. Savin, S. (2009). *Ekonomichni vidnosyny Ukrayiny ta Rosii v konteksti intehtratsii ta strukturyzatsiyi [Economic relationship of Ukraine and Russia in the context of integration and structuration]*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/22.htm> [in Ukrainian].

28. *Struktura zovnishnoi torhivli posluhamy Sumskoj oblasti [Structure of Sumy region external trade of services]*. Retrieved from <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=235&level=3> [in Ukrainian].

29. Studennikov, I. (2003). Fenomen yevrorehioniv v konteksti metodolohii istoriko-rehionalnykh doslidzhen [Phenomenon of euroregions in the context of methodology of historical-regional investigations]. *Istoriia Ukrainy. Malovidomi imena, podii, fakty – History of Ukraine. Bad-known names, events, facts*, 22-23, 187-201 [in Ukrainian].

30. Taranhul, L.L. (2003). *Opodatkuvannia ta rehionalnyi rozvytok (teoriia i praktyka) [Taxation and regional development (theory and practice)]*. Irpin: Akademiia DPS Ukrainy [in Ukrainian].

31. *Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Sumskoj oblasti [Trade structure of Sumy region external trade]*. Retrieved from http://www.sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=233&article_id=1925 [in Ukrainian].

32. Topchiev, O.H. (1997). *Teoretychni osnovy rehionalnoi ekonomiky [Theoretic bases of regional economy]*. Kyiv [in Ukrainian].

33. Chekalenko, L. (2004). Ukrainski interesy: pislia «bahatovektornosti» [Ukrainian interests: after «multivectorness»]. *Ukraina moloda – Ukraine Young*, 142, 23-24 [in Ukrainian].

34. Chernova, O.V. (2007). Podatkove stymuliuvannia innovatsiinoi diialnosti [Tax stimulation of innovative activity]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, 7, 33-41 [in Ukrainian].

Отримано 22.06.2013 р.